

TĂNG CƯỜNG HỢP TÁC QUỐC TẾ TRONG ĐIỀU TRA TỘI PHẠM SỬ DỤNG KHÔNG GIAN MẠNG XÂM PHẠM AN NINH QUỐC GIA

NGUYỄN TIẾN PHƯƠNG*

Hợp tác quốc tế trong điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia là một giải pháp rất quan trọng, góp phần bảo vệ an ninh quốc gia trong tình hình mới. Thời gian qua, nội dung này đã được quan tâm, tuy nhiên, hiệu quả đạt được còn khiêm tốn bởi cả nguyên nhân khách quan và chủ quan. Bài viết đưa ra một số giải pháp nhằm tăng cường hợp tác quốc tế trong điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia của Cơ quan An ninh điều tra Bộ Công an Việt Nam.

Từ khóa: Hợp tác quốc tế; không gian mạng; xâm phạm an ninh quốc gia; điều tra tội phạm. International cooperation in investigating crimes using cyberspace to violate national security is a very important solution, contributing to protecting national security in the new situation. Over the past time, this content has been paid special attention, however, the effectiveness is modest due to both objective and subjective reasons. The article proposes a number of solutions to strengthen international cooperation in cybercrime investigation of the Security Investigation Agency of the Ministry of Public Security of Vietnam.

Keywords: International cooperation; cyberspace; infringement on national security; criminal investigation.

NGÀY NHẬN: 16/8/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 19/9/2023

NGÀY DUYỆT: 10/10/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.333.2023.658>

1. Tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia

Tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia là hành vi đặc biệt nguy hiểm cho xã hội, do người có năng lực trách nhiệm hình sự thực hiện một cách cố ý bằng việc sử dụng không gian mạng xâm phạm đến sự tồn tại ổn định và phát triển vững mạnh của an ninh quốc gia được quy định trong Bộ luật Hình sự và bị xử lý bằng hình phạt. Không thể phủ nhận những lợi

ích mà không gian mạng đem lại cho đời sống xã hội hiện đại ngày nay, với số lượng người sử dụng rất lớn, không gian mạng trở thành mảnh đất màu mỡ để tội phạm sử dụng công nghệ cao, tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia triệt để khai thác. Phương thức hoạt động của tội phạm này thay đổi từ các phương

* *Thiếu tá, ThS, Trường Cao đẳng An ninh nhân dân I*

pháp truyền thống sang sử dụng các lợi thế, ưu điểm của không gian mạng để chống phá. Xét về bản chất, tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia có đầy đủ các đặc điểm của các loại tội phạm truyền thống khác, là những hành vi nguy hiểm cho xã hội và có 4 yếu tố cấu thành (khách thể, mặt khách quan, chủ thể và mặt chủ quan của tội phạm).

Một là, về khách thể của tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia. Để thực hiện các hành vi phạm tội trên không gian mạng, thủ phạm sử dụng thiết bị kỹ thuật số và mạng máy tính làm công cụ xâm phạm đến sự ổn định và phát triển bền vững của an ninh quốc gia, xâm phạm lợi ích của Nhà nước (là loại tội phạm không biên giới, có thể ở nước ngoài để thực hiện hành vi phạm tội). Đây là khách thể vô cùng quan trọng và liên quan đến các loại tội phạm truyền thống, nhưng đã sử dụng các thành tựu của công nghệ thông tin để thực hiện hành vi phạm tội. Với sự trợ giúp của khoa học - kỹ thuật, loại tội phạm này có thể gây ra những thiệt hại rất nghiêm trọng và đặc biệt nghiêm trọng.

Hai là, về chủ thể của tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia. Tương tự tội phạm “truyền thống” khác, là những người ở độ tuổi có đủ năng lực trách nhiệm hình sự. *Bộ luật Hình sự* năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2021) quy định, chủ thể là công dân Việt Nam, người nước ngoài, người không có quốc tịch từ đủ 16 tuổi trở lên, có năng lực trách nhiệm hình sự. Đối với loại tội phạm này, chủ thể thường là những người có hiểu biết về công nghệ thông tin, sử dụng thành thạo máy vi tính và lợi dụng sự hiểu biết này để thực hiện hành vi phạm tội và che giấu tội phạm.

Ba là, về mặt khách quan của tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia. Các hành vi của loại tội phạm này

hết sức đa dạng và phức tạp; nó phát triển, thay đổi không ngừng cùng với sự phát triển của công nghệ thông tin và viễn thông.

Bốn là, về mặt chủ quan của tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia. Theo quy định của *Bộ luật Hình sự* năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017), tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia được thực hiện do lỗi cố ý. Các yếu tố về động cơ, mục đích phạm tội là dấu hiệu bắt buộc.

2. Một số hành vi sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia thời gian qua

(1) Tuyên truyền phá hoại tư tưởng trên không gian mạng: lựa chọn các thời điểm chính trị nhạy cảm để mở các chiến dịch tuyên truyền phá hoại nội bộ trên không gian mạng; pha trộn thông tin thật giả lẫn lộn; tán phát các địa chỉ liên kết đến các bài viết có nội dung bôi nhọ lãnh đạo Đảng, Nhà nước; phát động chiến dịch vận động gửi kiến nghị, lấy ý kiến Nhân dân để gây sức ép với chính quyền về dân chủ, nhân quyền và xây dựng pháp luật nhằm mục đích hạ uy tín các đồng chí lãnh đạo Đảng, Nhà nước; tác động gây sức ép đòi chính quyền “trả tự do” cho các đối tượng chống đối trong nước có hành vi vi phạm pháp luật, đã bị bắt và đang trong giai đoạn điều tra hoặc chấp hành hình phạt tù; tác động, gây ảnh hưởng, chống phá quá trình xây dựng pháp luật ở Việt Nam; tác động, chống phá những chính sách, quyết sách của Đảng, Nhà nước; lợi dụng sơ hở trong quản lý các trang mạng tên miền quốc gia để phát tán nội dung phản động; lồng ghép nội dung tuyên truyền phá hoại tư tưởng trong các cuộc thi có thưởng trên không gian mạng; lợi dụng tính nặc danh của không gian mạng, sử dụng các phần mềm bảo mật để tránh sự phát hiện của lực lượng Công an; lợi dụng tình hình dịch bệnh để tuyên truyền chống Đảng, Nhà nước.

(2) Phát triển lực lượng vào trong nước của các tổ chức phản động lưu vong người Việt trên không gian mạng: sử dụng internet tuyên truyền về tổ chức kết hợp với các luận điệu chiến tranh tâm lý tác động tư tưởng để thu hút, lôi kéo người vào tổ chức; sử dụng không gian mạng để tìm chọn, phát hiện đầu mối dự tuyển, thông qua các hình thức, thủ đoạn, như: xây dựng, thâm nhập các diễn đàn, mạng xã hội để phát hiện đầu mối dự tuyển; phát hiện, chấm chọn đầu mối dự tuyển trong số những người chủ động liên lạc với tổ chức phản động lưu vong; sử dụng không gian mạng để liên lạc, móc nối, huấn luyện và chỉ đạo cơ sở trong nước.

(3) Tập hợp lực lượng, hình thành tổ chức chính trị đối lập trên không gian mạng: thông qua các website, blog, diễn đàn, mạng xã hội để tập hợp lực lượng; công khai thành lập các tổ chức, “phong trào” đối lập trên không gian mạng để tập hợp lực lượng.

(4) Kích động tập trung đông người, phá rối an ninh, gây bạo loạn trên không gian mạng: lợi dụng lòng yêu nước, tâm lý bức xúc của Nhân dân đối với các vấn đề nổi lên trong xã hội để kích động biểu tình trái pháp luật; sử dụng nhiều thủ đoạn tuyên truyền tinh vi và triệt để khai thác các ưu thế của internet để lôi kéo, tập hợp lực lượng tham gia biểu tình; thông qua các cuộc biểu tình để tìm chọn, xây dựng “ngọn cờ” và tạo dựng, xác lập ảnh hưởng đối với một bộ phận quần chúng; tổ chức truyền tải trực tiếp diễn biến các cuộc tụ tập đông người lên internet để khuếch trương thanh thế, lôi kéo, kích động người tham gia và xuyên tạc, vu cáo khi bị lực lượng chức năng trấn áp; tìm cách duy trì để tập hợp lực lượng, tạo tình trạng bất ổn về an ninh trật tự trong nước; sử dụng nhiều phần mềm chuyên dụng để tuyên truyền, kích động biểu tình; biểu tình mạng (hay “biểu tình ảo”).

(5) Hoạt động tình báo, gián điệp; lộ, lọt bí mật nhà nước trên không gian mạng: hoạt

động thu thập thông tin tình báo trên không gian mạng; hoạt động móc nối, tuyển lựa, liên lạc gián điệp trên không gian mạng; hoạt động làm lộ, mất bí mật nhà nước trên không gian mạng; hoạt động tấn công mạng, khủng bố mạng.

3. Giải pháp tăng cường hợp tác quốc tế trong điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia

Đảng và Nhà nước có nhiều văn bản đề cập đến vấn đề bảo vệ an ninh quốc gia trên cơ sở nội dung về các nguy cơ, biện pháp bảo đảm an toàn, an ninh, bảo vệ bí mật quốc gia trên không gian mạng, như: Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 25/7/2018 của Bộ Chính trị về Chiến lược bảo vệ Tổ quốc trên không gian mạng; Nghị quyết số 30-NQ/TW ngày 25/7/2018 của Bộ Chính trị về Chiến lược an ninh mạng quốc gia; *Luật An toàn thông tin mạng* năm 2015; *Luật An ninh mạng* năm 2018 đã từng bước thể chế hóa các chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước về an toàn thông tin, đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững kinh tế - xã hội, bảo vệ thông tin và bảo vệ hệ thống thông tin, góp phần bảo vệ an ninh quốc gia, bảo đảm trật tự an toàn xã hội trên không gian mạng. Các nghị quyết, chỉ thị của Đảng và các văn bản quy phạm pháp luật của Nhà nước đều thống nhất quan điểm chỉ đạo về bảo đảm an toàn, an ninh thông tin và bảo vệ an ninh quốc gia trên không gian mạng.

Những năm qua, ở cấp độ toàn cầu, Việt Nam đã chủ động tham gia vào các quá trình thảo luận về vấn đề không gian mạng và an ninh mạng, trong đó có nội dung đấu tranh phòng, chống tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia tại các diễn đàn đa phương quốc tế, nhất là tại Liên hiệp quốc. Chủ động tham gia trao đổi, thảo luận tại các diễn đàn ở kênh học giả quốc tế về vấn đề này, tranh thủ chia sẻ quan điểm của Việt Nam về bảo vệ an ninh quốc gia trên

không gian mạng. Ở cấp độ khu vực, Việt Nam đã từng bước lồng ghép ở mức độ phù hợp vào các cơ chế hợp tác khu vực, nhất là ASEAN, thông qua các hoạt động thực tế, tăng cường hợp tác, diễn tập quốc tế về phòng, chống tội tấn công mạng cũng như điều tra, truy tìm nguồn gốc tấn công mạng, những hành vi xâm phạm an ninh quốc gia. Tranh thủ nguồn lực từ các cơ chế hợp tác khu vực mà Việt Nam tham gia để thúc đẩy việc đào tạo, nâng cao trình độ đối với đội ngũ cán bộ, chiến sĩ thuộc Cơ quan An ninh điều tra trong điều tra các vụ án và kinh nghiệm bảo vệ an ninh quốc gia trên không gian mạng.

Mặc dù đã tích cực, chủ động triển khai hợp tác quốc tế trong đấu tranh phòng, chống tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia nhưng thực trạng tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia ở Việt Nam đang diễn biến ngày một tinh vi, rất phức tạp và nguy hiểm. Do vậy, việc đẩy mạnh hợp tác quốc tế trong điều tra đối với loại tội phạm này là vấn đề cấp bách.

Để nâng cao hiệu quả hợp tác quốc tế trong điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia của Cơ quan An ninh điều tra Bộ Công an, cần thực hiện một số giải pháp cơ bản sau:

Thứ nhất, bổ sung, hoàn thiện hệ thống pháp luật, cơ chế, chính sách về hợp tác quốc tế trong bảo đảm an toàn, an ninh mạng và điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia.

Hệ thống pháp luật, cơ chế, chính sách về hợp tác quốc tế trong bảo đảm an toàn, an ninh mạng và phòng, chống chiến tranh thông tin, không gian mạng là hành lang pháp lý để triển khai hợp tác quốc tế bảo vệ an ninh quốc gia trên không gian mạng hiệu quả. Hiện nay, tuy đã được thể hiện khá đầy đủ để các ban, bộ, ngành, địa phương triển

khai các hoạt động hợp tác, song riêng an ninh mạng liên quan đến nhiều quốc gia, vì vậy, cần tiếp tục hoàn thiện, bổ sung hệ thống pháp luật, cơ chế, chính sách dựa trên luật pháp, thông lệ quốc tế, phù hợp với điều kiện đặc thù của Việt Nam, bảo đảm hoạt động hợp tác quốc tế hiệu quả. Theo đó, tiếp tục xây dựng, hoàn thiện các văn bản quản lý chặt chẽ mạng internet, viễn thông, truyền hình và các dịch vụ, thông tin điện tử, mạng xã hội trên internet phù hợp với điều kiện thực tế Việt Nam và xu thế quốc tế. Quản lý các doanh nghiệp nước ngoài khi cung cấp dịch vụ, nội dung thông tin trên không gian mạng phải tuân thủ pháp luật, lợi ích, chủ quyền quốc gia của Việt Nam, quyền lợi hợp pháp của tổ chức, cá nhân đang hoạt động trên lãnh thổ Việt Nam và phù hợp với thông lệ quốc tế, cam kết quốc tế và chiều hướng hội nhập của nước ta.

Thứ hai, nâng cao nhận thức, năng lực, kiến thức về pháp luật quốc tế, ngoại ngữ và tin học cho cán bộ, chiến sĩ Cơ quan An ninh điều tra Bộ Công an.

Nâng cao nhận thức và năng lực hợp tác quốc tế trong điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia cho cán bộ, chiến sĩ cần quán triệt, nắm vững các quan điểm chỉ đạo của Đảng, Nhà nước về phát triển khoa học - công nghệ và Chiến lược bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới, các định hướng hành động, chính sách đối ngoại của Việt Nam trong bảo vệ an ninh quốc gia trên không gian mạng. Đẩy mạnh đổi mới chương trình, nội dung đào tạo, tập huấn nâng cao trình độ mọi mặt cho cán bộ, chiến sĩ trong việc nhận thức, nắm bắt xu thế phát triển của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư, trong đó nhấn mạnh việc trang bị các kiến thức kỹ năng thực tiễn, trình độ ngoại ngữ và khả năng làm việc trong môi trường quốc tế để giúp cán bộ, chiến sĩ có khả năng nắm bắt, làm chủ các thành tựu khoa học - công nghệ, đặc biệt là khoa học

về máy tính, mạng internet, các công nghệ thông tin liên lạc.

Thứ ba, tiếp tục nghiên cứu, hoàn thiện cơ sở pháp lý hợp tác quốc tế, chia sẻ kinh nghiệm trong điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia.

Tăng cường hợp tác, chia sẻ kinh nghiệm trong điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia là nội dung quan trọng để tăng cường hợp tác quốc tế. Cơ quan An ninh điều tra cần tích cực tham mưu, ủng hộ quá trình xây dựng công ước quốc tế về an ninh mạng và công tác tác phối hợp trong điều tra tội phạm có tổ chức xuyên quốc gia. Chủ động và tích cực tham gia các khuôn khổ hợp tác song phương và đa phương, các tổ chức hiệp hội thực thi pháp luật quốc tế, như: Interpol, Aseanapol, cơ quan về phòng, chống tội phạm Liên hiệp quốc (UNODC),... Ngoài ra, cần tận dụng tối đa sự giúp đỡ của bạn bè quốc tế trong việc hợp tác chuyển giao công nghệ phòng, chống tội phạm; kết hợp với cảnh sát các nước trong việc trao đổi thông tin, kiến thức về khoa học - công nghệ, kỹ năng sử dụng các phương tiện kỹ thuật.

Thứ tư, cần chủ động hợp tác quốc tế khi xuất hiện các tình huống điều tra trong quá trình điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia.

Do tính chất loại tội phạm này cũng như sự bùng nổ, phát triển của khoa học và công nghệ, trong đó có không gian mạng, loại tội phạm này còn tiếp tục diễn biến phức tạp với nhiều phương thức, thủ đoạn mới. Do đó, việc phòng, chống tội phạm và điều tra tội phạm này sẽ phải được duy trì và đẩy mạnh. Trong quá trình khởi tố, điều tra nhiều vụ án loại này, việc dự liệu vụ án nào cần hợp tác quốc tế trong điều tra là vấn đề cần thiết và có ý nghĩa quan trọng để bảo đảm tiến độ điều tra cũng như kết quả điều tra đạt hiệu quả cao, các vấn đề điều tra được giải quyết triệt để nhất.

Thứ năm, thường xuyên làm tốt công tác tổng kết điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia, trong đó coi trọng đúc rút những bài học kinh nghiệm có liên quan đến hợp tác quốc tế trong điều tra loại tội phạm này.

Điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia là một lĩnh vực điều tra mới và đòi hỏi cần đi sâu tổng kết, đúc rút kinh nghiệm. Do đó, việc lựa chọn những vụ án lớn, điển hình để tiến hành tổng kết, rút ra những kinh nghiệm thành công, chưa thành công và đưa ra những bài học kinh nghiệm.

4. Kết luận

Với vị trí, vai trò, chức năng hết sức quan trọng, Cơ quan An ninh điều tra Bộ Công an có nhiều điều kiện thuận lợi trong việc phối kết hợp với các cơ quan điều tra trong và ngoài lực lượng Công an nhân dân cũng như với các tổ chức quốc tế về phòng, chống tội phạm nói chung, tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia nói riêng. Vì vậy, việc hợp tác chặt chẽ với các cơ quan điều tra cũng như các tổ chức quốc tế và tranh thủ được các dự án của các tổ chức quốc tế phục vụ công tác điều tra tội phạm sử dụng không gian mạng xâm phạm an ninh quốc gia để tập huấn cán bộ và đào tạo, học tập chia sẻ kinh nghiệm, bồi dưỡng các nguồn lực sẽ góp phần mang lại hiệu quả hơn cho hoạt động của Cơ quan An ninh điều tra Bộ Công an □

Tài liệu tham khảo:

1. Bộ Công an. *Từ điển Bách khoa Công an nhân dân*. H. NXB Công an nhân dân, 2005.
2. *Luật An toàn thông tin mạng* năm 2015.
3. *Luật An ninh mạng* năm 2018.
4. *Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 25/7/2018 của Bộ Chính trị về Chiến lược bảo vệ Tổ quốc trên không gian mạng*.
5. *Nghị quyết số 30-NQ/TW ngày 25/7/2018 của Bộ Chính trị về Chiến lược An ninh mạng quốc gia*.